

تبیین نقش خوشبینی و سرزندگی در رفتار نوآورانه معلمان دوره ابتدایی با میانجیگری انعطاف‌پذیری*

® حسین خسروی^۱ ◉ دکتر فاطمه طاهرپور^۲ ◉ دکتر هادی پورشاوی^۳

چکیده: پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش خوشبینی و سرزندگی در رفتار نوآورانه معلمان با میانجیگری انعطاف‌پذیری انجام گرفته است. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و جامعه آماری شامل معلمان مقطع ابتدایی شهر بیرجند در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۹۸ به تعداد ۱۵۰۰ نفر بود که با استفاده از نمونه‌گیری طبقه‌ای (بر مبنای جنسیت و میزان برخورداری) و بر اساس جدول مورگان تعداد ۳۰۶ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای سنجش متغیر خوشبینی و انعطاف‌پذیری از پرسشنامه لوتابز (۲۰۰۷)، رفتار نوآورانه از پرسشنامه کانتر (۱۹۸۸) و سرزندگی از پرسشنامه شایروم (۲۰۰۴) استفاده شده است. روایی محتوازی پرسشنامه‌ها را متخصصان تأیید کرده‌اند. در این پژوهش ضریب پایایی پرسشنامه‌ها با به کارگیری ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه خوشبینی و انعطاف‌پذیری ۰/۸۰، سطح توافقی (فراآنی، میانگین، انحراف معیار) و سطح استنباطی (همبستگی پیرسون، رگرسیون و مدل الگویابی معادلات ساختاری) انجام گرفته است. نتایج حاکی از آن بود که خوشبینی با میزان بتای ۰/۴۲، سرزندگی ۰/۶۱ و انعطاف‌پذیری ۰/۵۰ پیش‌بینی کننده رفتار نوآورانه و خوشبینی با بتای ۰/۳۹ و سرزندگی با بتای ۰/۴۲ و پیش‌بینی کننده انعطاف‌پذیری است. یافته‌ها نشان دادند که انعطاف‌پذیری نقش میانجی را ایفا می‌کند.

کلید واژگان: خوشبینی، سرزندگی، رفتار نوآورانه، انعطاف‌پذیری، معلمان ابتدایی، شهر بیرجند

☒ تاریخ دریافت: ۹۹/۱۱/۱۵ ☒ تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۱۲

* این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول است.

۱. کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. h.khosravyb@birjand.ac.ir
۲. نویسنده مسئول: استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. f.taherpour@birjand.ac.ir
۳. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. hpourshafei@birjand.ac.ir

■ مقدمه و بیان مسئله

در دنیای کنونی که سازمانها برای رقابت و پیشی گرفتن از رقبا هر روز در حال تغییرند، سازمان آموزش و پرورش هم نیاز به تغییر و رقابت دارد. امروزه آموزش و پرورش ما نیازمند پرورش انسانهای است که بتوانند با رفتار نوآورانه با مشکلات روبه رو شوند و به حل آنها بپردازنند. بنابراین آموزش، تقویت و ایجاد افکار نو برای رسیدن به جامعه‌ای شکوفا از اهمیت خاصی برخوردار است (علیرضایی و تولابی، ۱۳۸۷). آموزش و پرورش به معلمانی نیاز دارد که بتوانند تصمیمات جدید و راه حل‌های تازه‌ای ارائه دهند و این راه حل‌ها باعث احساس شایستگی معلم و توجه سازمان به آنها شود (خسروی، ۱۳۹۷).

رفتار نوآورانه در آموزش و پرورش به تلاش‌هایی گفته می‌شود که برای ایجاد تغییر در نظام آموزشی و به طور آگاهانه و هدفدار برای بهبود بخشیدن به نظام موجود صورت می‌گیرد (سام خامانیان، ۱۳۸۴). نمودهایی از رفتار نوآورانه در حوزه آموزش و پرورش شامل نوآوری در روشهای تدریس، نوآوری در استفاده از تجهیزات و وسائل کمک‌آموزشی، نوآوری در استفاده از مواد آموزشی، نوآوری در مدیریت آموزشی، نوآوری در استفاده از فناوری، نوآوری در مدیریت زمان برای کلاس درس، نوآوری در شیوه‌های ارتباط بین معلمان و دانش‌آموزان، نوآوری در شیوه‌های ارتباط بین اولیا و مربیان، نوآوری در استفاده از رسانه‌های کمک‌آموزشی، نوآوری در فضا و امکانات مدرسه، نوآوری در شیوه‌های ارزشیابی دانش‌آموزان و نوآوری در فعالیت‌های مکمل فوق برنامه می‌شود (هاشمی و ملایی‌نژاد، ۱۳۸۹). ریشه بسیاری از تغییرات رفتارهای نوآورانه در نحوه اندیشیدن و تصورات معلمان از خود یا همان مثبت‌اندیشی آنهاست. به بیان دیگر، رفتارهای نوآورانه می‌تواند ریشه در خوش‌بینی افراد داشته باشد. خوش‌بینی نشان‌دهنده موضع گیری مثبت نسبت به آینده است، انتظار وقوع یک رویداد خوب، احساس اینکه تغییرات در صورت تلاش جدی حاصل خواهد شد و برنامه‌ریزی آینده، موجب شادی پایدار در اینجا و اکنون می‌شود و یک زندگی هدفمند را ایجاد می‌کند (سلیگمن^۱، ۲۰۰۲؛ ترجمه تبریزی و همکاران، ۱۳۹۲). خوش‌بینی درس‌های قدرتمندی برای خودانطباطی، تحلیل وقایع گذشته، برنامه‌ریزی اقتضایی و درمان پیشگیرانه ارائه داده است (لوتانز، یوسف و آولیو^۲، ۲۰۰۷). خوش‌بینی سبک تفسیری است که اتفاقات مثبت را به علل دائمی، شخصی، فراگیر و اتفاقات منفی را به علل خارجی، موقعی و شرایط خاص نسبت می‌دهد (سلیگمن و چیکستتمیهایی^۳، ۲۰۰۰). خوش‌بینی توقع افراد از پیامدهای مثبت است (لوتنز، بیر، پوتز و هاینیتز^۴، ۲۰۱۶). خوش‌بینی سبب مقاومت بهتر در برابر افسردگی در موقع برخورد با رویدادهای بد، عملکرد بهتر در کار و بهویژه در مشاغل چالش‌برانگیز و سلامت جسمی بهتر می‌شود (سلیگمن، ۲۰۰۲؛ ترجمه تبریزی و همکاران، ۱۳۹۲).

1. Seligman

2. Luthans, Youssef & Avolio

3. Csikszentmihalyi

4. Lorenz, Beer, Pütz & Heinitz

خوشبینی مهم‌ترین صفتی است که با خود، موفقیت و شادی به همراه می‌آورد. خوشبینی کیفیتی اکتسابی است، پس می‌توان با تمرین و تکرار آن را آموخت. معلمان خوشبین همواره در هر شرایط و موقعیتی تنها نکات مثبت و خوب را می‌بینند. برای افراد خوشبین شادی یک عادت است. با شادی و خوشبینی می‌توان مکانیسم خودکار شکست را که در ذهن فعال است از کار انداخت. برای شاد بودن بایستی مسئولیت همه اعمال خود را به عهده بگیریم. یک معلم خوشبین در ورای هر مشکل و در درسی در پی نکات مثبت و درسهای ارزشمند و آموزنده است. معلمان خوشبین دیدگاهی مثبت و سازنده به خود و زندگی شان دارند. این افراد همواره در انتظار موفقیت هستند، خواهان آنند که موقعیت‌های بیشتری را بیازمایند و جایگاه واقعی خود را بیابند، آنها شکیبا و با پشتکار بوده و تابع قانون احتمالات هستند (اسدی هریس، ۱۳۹۵). معلمان چنانچه نسبت به آینده خوشبین باشند، برای ایجاد تغییر و بروز رفتار نوازانه تلاش بیشتری می‌کنند و موفق هم می‌شوند.

سرزندگی متغیر دیگری است که در رفتار نوازانه معلمان می‌تواند نقش داشته باشد. سرزندگی شخصی بالاترین ارتباط را با نواوری در تدریس دارد. فضای سازمانی سرزندگی بیشترین هماهنگی را با شغل دارد (والدمن و باس^۱، ۱۹۹۱؛ به نقل از دلال نصیری، احمدی و بزرگ، ۱۳۹۱).

سرزندگی تجارب درونی سرشار از انرژی و زندگی است. سرزندگی انرژی نشأت‌گرفته از خود است و این انرژی از منابع درونی سرچشم می‌گیرد (رایان و فردیک^۲، ۱۹۹۷؛ به نقل از رحیمی، عریضی، نوری و نامداری، ۱۳۹۱). از آنجا که سرزندگی تجربه داشتن انرژی مثبتی است که کنترل آن از درون خود فرد است، بنابراین هر اندازه فرد از تعارضها رها و با منابع بیرونی محصور شده باشد و احساس کند که بر فعالیتها تأثیرگذار است، به همان میزان دارای سرزندگی بیشتری است. سرزندگی و عواطف مثبت به مثالیه یک واسطه میان تفکر سازنده و سلامت جسمی مطرح است و افراد دارای تفکر سازنده توانایی انجام دادن اعمال مناسب را در برخورد با مشکلات روزمره دارند. سرحال بودن و خوشبینی به توسعه دایره اجتماعی ما کمک می‌کند. زمانی که سرزندهایم، چالشها آسان‌تر به‌نظر می‌رسند (دینر و بیسوواس - داینر^۳، ۲۰۰۸؛ ترجمه عبدالله‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱). افراد سرزندگه دارای حس زنده بودن و انرژی کلی برای زیستن هستند. سرزندگی مفهومی مثبت و فعال است. مفهومی که بسیار شبیه داشتن معنا و هدف در زندگی است. سرزندگی، انعطاف‌پذیری را در چارچوب روانشناسی مثبت منعکس می‌کند، بنابراین یکی از شاخصهای مهمی است که بر تربیت و یادگیری ثمربخش و موفقیت‌آمیز فرد تأثیر می‌گذارد و به تبع آن شایستگیها، تواناییها و پیشرفت‌های علمی را به بار می‌نشاند (قدمپور و بیرانوند، ۱۳۹۶).

مؤلفه دیگری که احتمالاً در ایجاد رفتار نوازانه نقش دارد، انعطاف‌پذیری است. انعطاف‌پذیری

- Waldman & Bass
- Ryan & Frederick
- Diener & Biswas-Diener

رویکرد اساسی به مدیریت عدم اطمینان محیطی است. انعطاف‌پذیری سازمانی به عنوان قابلیت پویای سازمان به واکنش فعال به محیط رقابتی در حال تغییر تصور شده است که ممکن است مزیت رقابتی پایدار برای سازمان به وجود آورد. نیروی کار انعطاف‌پذیر به عنوان عامل حیاتی موقوفیت برای مقابله با برخی عدم انعطاف‌پذیریهای سازمانی و تضمین رقابت سازمانی در محیطهای چالش‌برانگیز ظاهر می‌شود (بلتران مارتین^۱ و همکاران، ۲۰۰۸؛ به نقل از پورزارع و رحیمی، ۱۳۹۵).

انعطاف‌پذیری به منزله ظرفیت روان‌شناسی است که از طریق آن معلمان می‌توانند به طور موافقیت‌آمیزی برای مقابله با تغییر، بحران و ریسک و مشکلات از آن استفاده کنند (استوارت، رید و منگام، ۱۹۹۷ و ماستن و رید، ۲۰۰۲؛ به نقل از مرادی و کریمیان‌پور، ۱۳۹۵). انعطاف‌پذیری به توانایی بازیابی فرد در برابر موقعیتها و تغییرات سخت و فشارآور، عدم اطمینان و شکست گفته می‌شود. این افراد در برابر چالشها پاسخهای اثربخش می‌دهند. انعطاف‌پذیری اجازه قبول واقعیت، توسعه عقاید و نگرشهای قوی، نگرش معنادار به زندگی و انعطاف‌پذیری برای قبول تغییرات چشمگیر را به معلمان می‌دهد (نجف‌آبادی و نصرافهانی، ۱۳۹۲). سطح انعطاف‌پذیری بر توانایی معلمان در مدیریت پاسخها و عکس‌العملها که فرایندی دشوار و پیچیده است تأثیر می‌گذارد، در نتیجه می‌تواند باعث ارتقای کیفیت و استانداردهای حرفاً شود (فرج‌پور، پورشاfluence و ابراهیمی، ۱۳۹۵). از ویژگیهای افراد انعطاف‌پذیر، مهارتهای حل مسئله، برنامه‌ریزی، یاری‌جویی، تفکر انتقادی و خلاقیت است (گارمزی^۲ و ماستن، ۱۹۹۱؛ به نقل از قنبری‌طلب و فولادچنگ، ۱۳۹۴). معلمانی که دارای برنامه‌ریزی، تفکر انتقادی و صبر و مقاومت در مقابل سختیها باشند و در برابر تمسخرها و تردیدها استقامت کنند، می‌توانند رفتار نوآورانه‌ای از خود بروز دهند.

در مطالعه پیشینه پژوهش در حد توان پژوهشگر، کمتر پژوهش‌های متغیرهای مذکور را در ایران و خارج از ایران مورد بررسی قرار داده‌اند. به‌همین دلیل به پژوهش‌های مشابه هم اشاره شده یا در بیشتر پژوهشها به دو متغیر پرداخته شده است. بخشی و فولادچنگ (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی رابطه جو مدرسه و تاب‌آوری تحصیلی با نقش واسطه‌ای سرزندگی تحصیلی پرداخته‌اند و نتایج ارتباط معنادار دو متغیر را نشان داده و سرزندگی تحصیلی هم نقش میانجی را ایفا کرده است. ویسکرمی و یوسفوند (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی نقش سرزندگی تحصیلی و شادکامی در پیش‌بینی خلاقیت دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان پرداخته‌اند که نتایج نشان داده است میان سرزندگی تحصیلی با خلاقیت و همچنین شادکامی با خلاقیت رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

مهدی‌پور و ابوالمعالی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «پیش‌بینی خلاقیت براساس سرمایه

1. Beltrán-Martín
2. Stewart, Reid & Mangham
3. Masten & Reed
4. Garmezy

روان‌شناختی در بین دانشجویان دانشگاه هنر تهران» به این نتایج دست یافته‌اند که از میان ابعاد سرمایه‌ی روان‌شناختی تنها مؤلفه‌های خودکارآمدی و خوشبینی، پیش‌بینی‌کننده مثبت و معنادار خلاقیت هستند. کریم‌پور (۱۳۹۴) در پژوهشی خوشبینی علمی معلمان و رابطه آن با اثربخشی را مورد بررسی قرار داده که نتایج نشان داده است خوشبینی علمی معلمان و مؤلفه‌های آن با اثربخشی مدارس رابطه مثبت و معنادار دارد. حجازی و امینی‌پور (۱۳۹۳) رابطه میان خوشبینی آموزشی و راهبردهای خودمدیریتی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانشآموزان را بررسی کرده‌اند که نتایج نشان داده دانشآموزان معلمانی که خوشبین ترند و از راهبردهای خودمدیریتی بیشتری در حرفه خود استفاده می‌کنند از پیشرفت تحصیلی بالاتری برخوردارند.

وحدتی روحانی، نوری‌اول‌جهان و صادقی نائینی‌پور (۱۳۹۵) نقش رفتار سازمانی مثبت در نگرش به تغییر سازمانی را بررسی کرده و نشان داده‌اند که انعطاف‌پذیری بیشترین تأثیر را دارد. نائینی‌چی و اسفندیاری (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «تأثیر اعتمادبهنه نفس بیش از حد و خوشبینی بر تصمیم به شروع فعالیتهای نوآورانه؛ نقش میانجی ادراک از خطر»، نشان دادند که اعتمادبهنه نفس بیش از حد و خوشبینی بر تصمیم به شروع فعالیتهای نوآورانه تأثیر مستقیم و مثبت می‌گذارد.

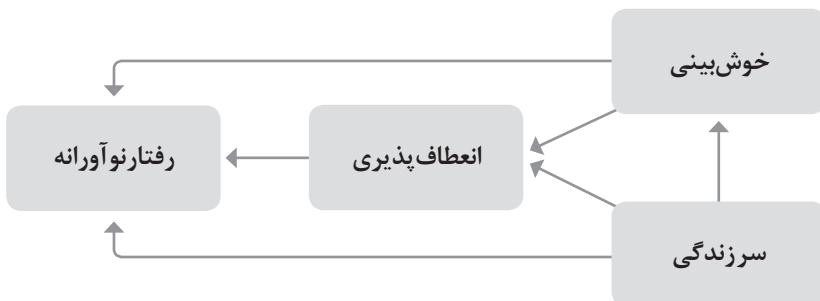
سوری و حسنی‌راد (۲۰۱۱) در پژوهشی به بررسی رابطه میان انعطاف‌پذیری، خوشبینی و بهزیستی روان‌شناختی در دانشجویان پژوهشکی پرداختند و نتایج نشان داد که بهزیستی روان‌شناختی تحت تأثیر ویژگیهای شخصی مانند انعطاف‌پذیری و خوشبینی فرد است. رگو، کونیا، ریس جونیور، آناستاسیو و ساوانیاگو^۱ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «نسبت خوشبینی و بدینی به عنوان پیش‌بینی کننده خلاقیت کارکنان» نشان دادند که نتایج فراتر از حد، پیش‌بینی‌کننده خوشبینی در خلاقیت کارکنان است و نسبت بدینی در پیش‌بینی خلاقیت بسیار پایین است. جنا و ممون^۲ (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی اینکه آیا انعطاف‌پذیری محیط کاری زمینه استفاده از رفتارهای نوآورانه را فراهم می‌آورد پرداخته‌اند و یافته‌های تحقیق نشان داده که تأثیر غیرمستقیم مشارکت کارکنان بر رفتار کار نوآورانه کارکنان از طریق انعطاف‌پذیری با سطوحی بالاتر از اعتماد سازمانی همراه است. همچنین مشخص شد که انعطاف‌پذیری با کار نوآورانه کارکنان به‌طور مثبت در ارتباط است.

مبانی نظری تا حدی بیان‌کننده ارتباط متغیرهای مذکور است که کمتر پژوهشی این متغیرها را مورد بررسی قرار داده است. موفقیت معلمان در طول سال تحصیلی به عوامل گوناگون بستگی دارد. چه عواملی در ایجاد رفتارهای نوآورانه در معلمان نقش دارند؟ در عصر حاضر با پیشرفت علم و فناوری، چنانچه معلمان فعال و نوآور نباشند در کلاس درس مفید نخواهند بود و کلاس درس برای دانشآموزان جذاب نخواهد بود. آنها با کار یکنواخت و تکراری دچار فرسودگی شغلی و توجه کمتر به شغل و تدریس

1. Rego, Cunha, Reis Júnior, Anastácio & Savagnago

2. Jena & Memon

خواهند شد و در نهایت شاید دچار آسیب‌های روحی شوند. معلمان آموزش و پرورش برای مؤثر بودن در جامعه و مدرسه نیاز حیاتی به ایجاد و بروز رفتارهای نوآورانه دارند. این گروه که هدف‌شان اصلاح و تغییر افراد جامعه است، در پژوهشها کمتر به عنوان جامعه هدف در نظر گرفته شده‌اند؛ بنابراین با توجه به اهداف پژوهش آیا خوش‌بینی، سرزندگی و انعطاف‌پذیری در رفتار نوآورانه معلمان نقش دارند؟ آیا انعطاف‌پذیری نقش میانجی میان خوش‌بینی، سرزندگی و رفتار نوآورانه معلمان را دارد؟ از این‌رو مدل پژوهش در شکل شماره ۱ نمایش داده شده است.

شکل ۱. نمودار مفهومی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است و این تحقیق از جمله پژوهش‌های کاربردی است. جامعه آماری دبیران مقطع ابتدایی شهر بیرونی در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ ۱۵۰۰ نفر بودند. افراد مورد نیاز به صورت طبقه‌ای (بر مبنای میزان برخورداری و جنسیت) و بر اساس جدول مورگان ۳۵۰ نفر بودند که به دلیل احتمال ریزش نمونه پژوهش انتخاب شدند. تعداد ۲۹۴ پرسشنامه تکمیل و گردآوری شد.

در این پژوهش برای سنجش خوش‌بینی و انعطاف‌پذیری از پرسشنامه لوتنز (Lutz) استفاده شده است. محبی‌نورالدین وند، شهرنی‌بیلاق و شریفی (۱۳۹۳) در پژوهشی روایی پرسشنامه را با استفاده از دوروش روایی همگرا و روایی سازه محاسبه کرده‌اند. به‌منظور بررسی روایی همگرا از ضرایب همبستگی میان عوامل استفاده شده و روایی همگرای بالایی را گزارش کرده‌اند. روایی سازه پرسشنامه نیز با روش تحلیل عامل تأییدی محاسبه شده است. در این پژوهش پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ برای متغیر انعطاف‌پذیری و خوش‌بینی ۰/۸۰ بدست آمده است.

به‌منظور سنجش رفتار نوآورانه از پرسشنامه کانتر^۱ (Kanter, ۱۹۸۸) استفاده شده است. افشاری و انعامی (۱۳۸۵) ضرایب روایی درونی پرسشنامه فوق را از نوع صوری و محتوایی آن تأمین کرده‌اند.

1. Kanter

اسکات و بروس^۱ (۱۹۹۴)، برای پایایی این پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده و مقدار آن را ۰/۸۹ گزارش کرده‌اند. برای بررسی ضرایب پایایی درونی پرسشنامه فوق، از ضریب آلفای کرونباخ و برای محاسبه ضریب پایایی بیرونی، از روش دو نیمه کردن استفاده شده و طی آن ضرایب به ترتیب، ۰/۹۲ و ۰/۹۰ حاصل شده است (ساعتچی، کامکاری و عسکریان، ۱۳۸۹). در این پژوهش، ضریب اعتبار پرسشنامه ۰/۸۸ به دست آمده است.

برای سنجش سرزندگی معلمان از پرسشنامه شایروم^۲ (۲۰۰۴) استفاده شده است. حق‌گویان و محمدی حسینی‌نژاد (۱۳۹۵) روایی آن را مورد آزمایش و روایی از نوع صوری و محتوایی را مورد تأیید قرار داده‌اند و روایی سازه پرسشنامه نیز با روش تحلیل عامل تأییدی محاسبه شده است. آلفای کرونباخ در متغیر سرزندگی ۰/۸۲ و در این پژوهش ۰/۷۲ به دست آمده است.

■ یافته‌ها

◎ یافته‌های توصیفی

آمار توصیفی پژوهش در جدول شماره ۱ ذکر شده است.

جدول ۱. آمار توصیفی پژوهش

درصد	فرابانی	
۳۴/۷	۱۰۲	مرد
۶۵/۳	۱۹۲	زن

به دلیل اینکه در حدود ۷۰ درصد معلمان ابتدایی شهر بیرجند را خانمها تشکیل داده بودند، پرسشنامه‌ها به همان نسبت توزیع و آمار فوق گردآوری شد.

◎ یافته‌های استنباطی

نرمال بودن داده‌ها: برای استفاده از شاخصهای آماری پارامتریک، باید داده‌ها دارای توزیع طبیعی باشند. برای تعیین توزیع جامعه از شاخصهای چولگی و کشیدگی (جدول ۲) و همچنین آزمون کولموگروف-اسمیرنف استفاده شد. در آزمون انجام شده سطح $p < 0.11$ بود که نتایج حاکی از طبیعی بودن توزیع بود. نتایج جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که متغیرهای خوشبینی، انعطاف‌پذیری، سرزندگی و رفتار نوارانه در دامنه قابل قبول (۲-۲) قرار دارند.

1. Scott & Bruce
2. Shirom

جدول ۲. نرمال بودن داده‌ها

سرزندگی	خوشبینی	انعطاف پذیری	رفتار نوآورانه	
-۰/۴۴	۰/۱۴	-۰/۰۰۱	-۰/۵۶	چولگی
-۰/۰۹	-۰/۳۳	۰/۲۶	-۰/۱۳	کشیدگی

با توجه به اهداف پژوهش شش فرضیه در نظر گرفته شده است که فرضیات و نتایج پس از تجزیه و تحلیل در جداول ذکر شده‌اند.

فرضیه ۱: خوشبینی، پیش‌بینی کننده رفتار نوآورانه معلمان ابتدایی شهر بیرون است. برای بررسی این فرضیه آزمون رگرسیون گرفته شد که نتایج در جدول شماره ۳ ذکر شده است.

جدول ۳. خوشبینی پیش‌بینی کننده رفتار نوآورانه

P	T	Beta	SE	B	متغیرهای پیش‌بین
۰/۰۰۱	۸/۶۸		۰/۲۴	۲/۱۶	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	۷/۶۹	۰/۴۲	۰/۰۵	۰/۴۴	خوشبینی
ADJ. R ² =۰/۱۷	R ² =۰/۱۷	R=۰/۴۲		نکته	

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری و ضریب تعیین اصلاح شده ۰/۱۷ خوشبینی ۱۷ درصد واریانس مربوط به رفتار نوآورانه را پیش‌بینی می‌کند و با افزایش یک انحراف استاندارد در خوشبینی، نمره رفتار نوآورانه ۰/۴۲ انحراف استاندارد افزایش خواهد یافت.

فرضیه ۲: سرزندگی، پیش‌بینی کننده رفتار نوآورانه معلمان ابتدایی شهر بیرون است. برای بررسی این فرضیه آزمون رگرسیون گرفته شد که نتایج در جدول شماره ۴ ذکر شده است.

جدول ۴. سرزندگی پیش‌بینی کننده رفتار نوآورانه

P	T	Beta	SE	B	متغیرهای پیش‌بین
۰/۰۰۱	۱۱/۸۸		۰/۱۶	۱/۹۶	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	۱۲/۷۸	۰/۶۱	۰/۰۴	۰/۵۳	خوشبینی
ADJ. R ² =۰/۳۷	R ² =۰/۳۷	R=۰/۶۱		نکته	

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری و ضریب تعیین اصلاح شده ۰/۳۷ سرزندگی در حدود ۳۷ درصد واریانس مربوط به رفتار نوازوند معلمان دوره ابتدایی می‌کند و با افزایش یک انحراف استاندارد در سرزندگی، نمره رفتار نوازوند ۰/۶۱ اندک افزایش خواهد یافت.

فرضیه ۳: خوشبینی، پیش‌بینی کننده انعطاف‌پذیری معلمان ابتدایی شهر بیرون چند است.
برای بررسی این فرضیه آزمون رگرسیون گرفته شد که نتایج در جدول شماره ۵ ذکر شده است.

جدول ۵. خوشبینی پیش‌بینی کننده انعطاف‌پذیری

P	T	Beta	SE	B	متغیرهای پیش‌بین
۰/۰۰۱	۶/۴۲		۰/۳۱	۱/۹۹	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	۷/۱۷	۰/۳۹	۰/۰۷	۰/۵۱	خوشبینی
ADJ. R ² =۰/۱۵	R ² =۰/۱۵	R=۰/۳۹		نکته	

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری و ضریب تعیین اصلاح شده ۰/۱۵ خوشبینی انعطاف‌پذیری را پیش‌بینی می‌کند و با افزایش یک انحراف استاندارد در خوشبینی، نمره انعطاف‌پذیری ۰/۳۹ اندک افزایش خواهد یافت.

فرضیه ۴: سرزندگی، پیش‌بینی کننده انعطاف‌پذیری معلمان ابتدایی شهر بیرون چند است.
برای بررسی این فرضیه آزمون رگرسیون گرفته شد که نتایج در جدول شماره ۶ ذکر شده است.

جدول ۶. سرزندگی پیش‌بینی کننده انعطاف‌پذیری

P	T	Beta	SE	B	متغیرهای پیش‌بین
۰/۰۰۱	۱۰/۳۴		۰/۲۳	۲/۴۱	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	۷/۷۴	۰/۴۲	۰/۰۵	۰/۴۵	خوشبینی
ADJ. R ² =۰/۱۷	R ² =۰/۱۷	R=۰/۴۲		نکته	

نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری و ضریب تعیین اصلاح شده ۰/۱۷ سرزندگی انعطاف‌پذیری را پیش‌بینی می‌کند و با افزایش یک انحراف استاندارد در سرزندگی، نمره انعطاف‌پذیری ۰/۴۲ اندک افزایش خواهد یافت.

فرضیه ۵: انعطاف‌پذیری، پیش‌بینی کننده رفتار نوآورانه معلمان ابتدایی شهر بیرون است.
برای بررسی این فرضیه آزمون رگرسیون گرفته شد که نتایج در جدول شماره ۷ ذکر شده است.

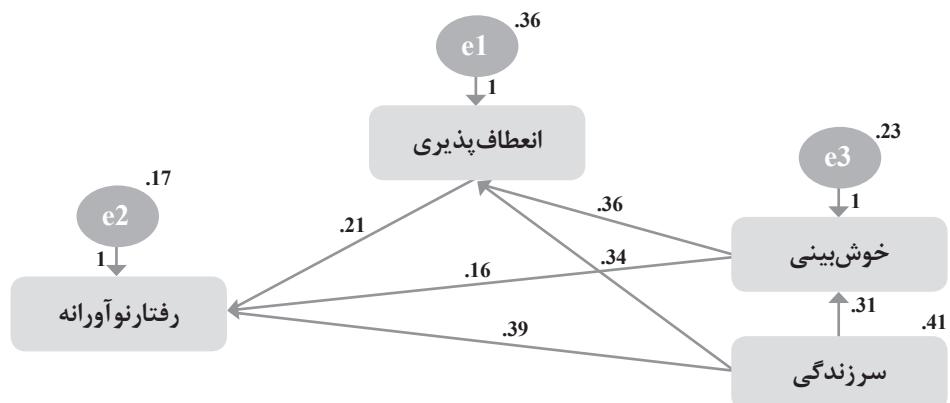
جدول ۷. انعطاف‌پذیری پیش‌بینی کننده رفتار نوآورانه

P	T	Beta	SE	B	متغیرهای پیش‌بین
.۰/۰۰۱	۱۲/۹۹		.۰/۱۷	۲/۳۲	مقدار ثابت
.۰/۰۰۱	۹/۸۲	.۰/۵۰	.۰/۰۴	.۰/۴۱	خوش‌بینی
ADJ. R ^۲ =.۰/۲۵	R ^۲ =.۰/۲۵	R=.۰/۵۰		نکته	

نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری و ضریب تعیین اصلاح شده .۰/۲۵، انعطاف‌پذیری رفتار نوآورانه را پیش‌بینی می‌کند و با افزایش یک انحراف استاندارد در انعطاف‌پذیری، نمره رفتار نوآورانه .۰/۵۰ افزایش استاندارد افزایش خواهد یافت.

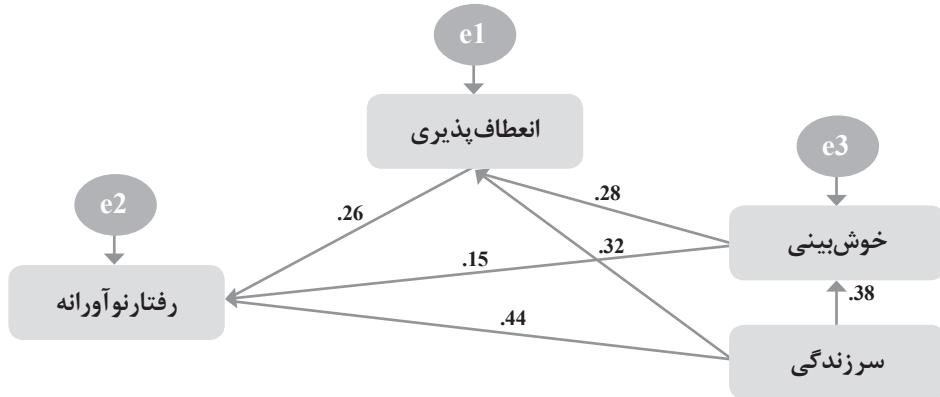
فرضیه ۶: مدل پژوهش مبنی بر رابطه خوش‌بینی، سرزندگی و رفتار نوآورانه با میانجیگری انعطاف‌پذیری از برازش لازم برخوردار است.

برای بررسی این فرضیه ابتدا نمودارها در نرم‌افزار ایموس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند که نتایج هر کدام به صورت جداگانه در شکل ۲ و ۳ ذکر شده است.

شکل ۲. نقش میانجی انعطاف‌پذیری میان خوش‌بینی و رفتار نوآورانه

نتایج معادلات ساختاری در شکل ۲ نشان می‌دهد که خوش‌بینی .۰/۳۶ انعطاف‌پذیری، خوش‌بینی رفتار نوآورانه و انعطاف‌پذیری .۰/۲۱ رفتار نوآورانه را پیش‌بینی می‌کند.

شکل ۳. نقش میانجی انعطاف‌پذیری میان سرزندگی و رفتار نواورانه

نتایج معادلات ساختاری در شکل ۳ نشان می‌دهد که سرزندگی $.32$ ، انعطاف‌پذیری، سرزندگی $.44$ ، رفتار نواورانه و انعطاف‌پذیری $.26$ ، رفتار نواورانه را پیش‌بینی می‌کند. بعد از مشخص شدن نتایج معادلات ساختاری که حاکی از ارتباط غیرمستقیم شکل‌های پژوهش است، نقش میانجی در جداول شماره ۸ و ۹ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

جدول ۸. آزمون سوبیل نقش میانجی انعطاف‌پذیری میان خوشبینی و رفتار نواورانه

P value	std	Sobel test	s_b	s_a	B	A
.۰۰۰۱	.۰۰۳	.۵۰۸	.۰۰۴	.۰۰۷	.۰۵۰	.۰۳۹

در جدول آزمون سوبیل برای سنجش مسیر غیرمستقیم خوشبینی، انعطاف‌پذیری و رفتار نواورانه، نتایج با توجه به مقدار بالای Sobel test $.۵۰۸$ و $P\text{ value} = .۰۰۰۰$ که کمتر از $.۰۵$ است، نشان از رابطه میانجی انعطاف‌پذیری دارد.

جدول ۹. آزمون سوبیل نقش میانجی انعطاف‌پذیری میان سرزندگی و رفتار نواورانه

P value	std	Sobel test	s_b	s_a	B	A
.۰۰۰۱	.۰۰۳	.۵۴۰	.۰۰۴	.۰۰۵	.۰۵۰	.۰۴۲

در جدول آزمون سوبیل برای سنجش مسیر غیرمستقیم سرزندگی، انعطاف‌پذیری و رفتار نواورانه، نتایج با توجه به مقدار بالای Sobel test $.۵۴۰$ و $P\text{ value} = .۰۰۰۰$ که کمتر از $.۰۵$ است، نشان از رابطه میانجی انعطاف‌پذیری دارد.

جدول ۱۰. برازش مدل

IFI	GFI	NFI	RMSEA	X' / DF
۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۰۴	۴۹/۰۴

نتایج جدول شماره ۱۰ نشان می‌دهد که شاخصهای برازش در دامنه قابل قبول قرار دارند.

■ بحث و نتیجه‌گیری ■

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش خوشبینی و سرزندگی در رفتار نوآورانه معلمان ابتدایی شهر بیرون گردید با میانجیگری انعطاف‌پذیری انجام شده است. موفقیت معلمان در طول سال تحصیلی به عوامل گوناگون بستگی دارد. یکی از مهم‌ترین عوامل موفقیت، بروز رفتار نوآورانه معلمان در کلاس درس است. همچنین بروز و ایجاد رفتار نوآورانه معلمان با عواملی مرتبط است که برخی از آنها مانند خوشبینی و سرزندگی با میانجیگری انعطاف‌پذیری در پژوهش حاضر مورد بررسی قرار گرفته‌اند که مشخص شد این متغیرها در ایجاد رفتار نوآورانه نقش دارند. در تبیین یافته‌های این پژوهش باید گفت که تلاش برای ایجاد رفتار نوآورانه در معلمان نیاز به انگیزه و انرژی دارد، زیرا معلمان به دلیل ناطمنی بودن رفتارهای نو و تحمل شرایط دشوار در ابتدای کار، با تغییر یافتن شرایط و مواجه شدن با رفتارهای جدید مخالفت می‌کنند. به همین منظور می‌توان معلمان را نسبت به آینده خوشبین کرد و شرایطی فراهم کرد که در محیط کار سرزنده باشند و در برابر دشواری‌ها مقاومت کنند.

بر اساس مطالعات ماستن (۲۰۰۱؛ به نقل از بخشی و فولاد چنگ، ۱۳۹۷) انعطاف‌پذیری تحت تأثیر سه گروه از عوامل شکل می‌گیرد. این عوامل عبارت‌اند از داراییها، ریسکها و فرایندهای تطبیقی. اگر فرد بتواند از طریق تحصیل، آموزش و بهبود روابط اجتماعی بر دارایی‌هایش بیفزاید، انعطاف‌پذیری در او ایجاد خواهد شد. عوامل ریسک از طریق مراقبت از سلامت روانی و جسمی قابل مدیریت‌اند. خوشبینی و سرزندگی از عوامل سلامت روانی محسوب می‌شوند و رفتار نوآورانه هم می‌تواند یک ریسک باشد. سرزندگی به معنای برخورداری از شور و شوق به زندگی و فعالیتها و کارهایی است که انسان انجام می‌دهد و از حوزه و مؤلفه‌های گستره‌های برخوردار است؛ حوزه‌هایی همانند کار، خانه، روابط شخصی، روابط اجتماعی و تفریح که می‌توانند عرصه سرزندگی باشند. پس تمام کنشها را شامل می‌شود، چه کنش ابزاری هدفمند، چه کنش ارزشی و چه کنش عاطفی که می‌تواند همراه با سرزندگی یا خالی از سرزندگی و با بی‌میلی و کسالت باشد (برنا، رهبری‌منش و نحریر، ۱۳۹۲). کار را هم می‌توان با شور و شوق انجام داد. در این پژوهش حوزه کار و فعالیت و یکی از شغل‌های حساس و اثرگذار جامعه مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین افراد خوشبین و مثبت اندیش شاد،

سرحال، سرزنه و امیدوارند. روح امید به زندگی و فعالیت در این افراد وجود دارد و زندگی را سرشار از دستاوردهایی می‌دانند که هنوز به دست نیاورانه را پیش‌بینی می‌کند و با افزایش

نتایج فرضیه یک نشان می‌دهد که خوشبینی، رفتار نوآورانه را پیش‌بینی می‌کند و با افزایش یک انحراف استاندارد در خوشبینی، نمره رفتار نوآورانه $0/42$ و انحراف استاندارد افزایش می‌یابد. نتایج با پژوهش نائیجی و اسفندیاری (۱۳۹۴) و مهدی‌پور و ابوالمعالی (۱۳۹۴) در زمینه ارتباط خوشبینی و رفتار نوآورانه همسو است. همچنین با پژوهش کریم‌پور (۱۳۹۴) و حجازی و امینی‌پور (۱۳۹۳) در زمینه اثربخشی خوشبینی در متغیرها همسو است. یک معلم خوشبین در ورای هر مشکل و دردرسی در پی نکات مثبت و درس‌های ارزشمند و آموزنده است. معلمان خوشبین نسبت به خود و زندگی‌شان دیدگاهی مثبت و سازنده دارند. این افراد همواره در انتظار موفقیت هستند، خواهان آنند که موقعیتهای بیشتری را بیامیند و جایگاه واقعی خود را بیابند، آنها شکیبا و با پشتکارند (اسدی‌هریس، ۱۳۹۵). معلمان خوشبین به آینده و تغییر امیدوارند و تلاش می‌کنند تا رفتاری نوآورانه از خود بروز دهد و دانش‌آموزان را به خود جذب کنند و امکانات پیشرفت تحصیلی آنها را فراهم کنند. این پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان قدرت رقابت سازمان آموزش و پرورش را افزایش خواهد داد.

نتایج فرضیه دو نشان می‌دهد که سرزندگی، رفتار نوآورانه را پیش‌بینی می‌کند و با افزایش یک انحراف استاندارد در سرزندگی، نمره رفتار نوآورانه $0/61$ و انحراف استاندارد افزایش خواهد یافت. سرزندگی معلمان را برای درگیری با تکالیف رشدی، شرایط نامطلوب موجود و چالشهای آینده ترغیب می‌کند. معلمان با احساس سرزندگی بالا باور دارند که می‌توانند بر مشکلات و چالشهای غلبه کنند، چنین باوری به تواناییهای شخصی در برخورد با محركهای استرس‌زا محيطي، با کارکردهای سازگارانه و بروز رفتار نوآورانه همراه است (ماستن، ۲۰۰۱؛ به نقل از بخشی و فولادچنگ، ۱۳۹۷). سرزندگی سبب پیشرفت و افزایش خلاقیت می‌شود و انسان را به پیش‌می‌راند، زیرا افراد دارای عاطفه مثبت تحصیلی بعد از درک مشکل، از آن عبور می‌کنند و روی راه حل متتمرکز می‌شوند.

نتایج فرضیه سه نشان می‌دهد که خوشبینی، اعطاف‌پذیری را پیش‌بینی می‌کند و با افزایش یک انحراف استاندارد در خوشبینی، نمره انعطاف‌پذیری $0/39$ و انحراف استاندارد افزایش خواهد یافت. نتایج با پژوهش براری نوکاشتی، بنی‌مهد و یعقوب‌نژاد (۱۳۹۷) در زمینه ارتباط اعطاف‌پذیری و خوشبینی همسو است. خوشبینی می‌تواند به افراد کمک کند که شادر، سالم‌تر و موفق‌تر باشند (باندلا، ۲۰۰۸؛ ترجمه‌الناز پرویز، ۱۳۸۷). انعطاف‌پذیری ماهیتی واکنشی دارد. اگر فرد بتواند از طریق تحصیل، آموزش و بهبود روابط اجتماعی بر داراییهایش بیفزاید، انعطاف‌پذیری در او ایجاد خواهد شد. عوامل ریسک از طریق مراقبت از سلامت روانی و جسمی قابل مدیریت‌اند و منظور از فرایندهای تطبیقی، ایجاد انعطاف‌پذیری از طریق افزایش خودکارآمدی، امید و خوشبینی است (لوتاذر، ۲۰۰۸؛ به نقل از نجف‌آبادی

1. Bandela

و نصراصفهانی، ۱۳۹۲). معلمان برای خودانضباطی، تحلیل وقایع گذشته، برنامه‌ریزی اقتضایی و درمان پیشگیرانه ارائه می‌دهند. معلمانی که خوش‌بین‌اند ویژگیهای ذکر شده را دارند، نسبت به آینده امیدوار

و در برابر مشکلات انعطاف‌پذیرند و برای آینده برنامه‌ریزی می‌کنند و قطعاً موفق خواهند بود.

نتایج فرضیه چهار نشان می‌دهد که سرزندگی، انعطاف‌پذیری را پیش‌بینی می‌کند. با افزایش یک انحراف استاندارد در سرزندگی، نمره انعطاف‌پذیری ۰/۴۲ انحراف استاندارد افزایش خواهد یافت.

نتایج پژوهش در راستای پژوهش بخشی و فولادچنگ (۱۳۹۷) در زمینه ارتباط دو متغیر با همدیگر است. از جمله عوامل یا استعدادهایی که موجب سازگاری افراد در برابر تهدیدها، موانع، سختیها و

فشارهای زندگی می‌شود، سرزندگی است (سلطانی‌بناؤندی، خضری‌مقدم و بنی‌اسدی، ۱۳۹۶).

نتایج فرضیه پنج نشان می‌دهد که انعطاف‌پذیری، رفتار نوآورانه را پیش‌بینی می‌کند. با افزایش یک انحراف استاندارد در انعطاف‌پذیری، نمره رفتار نوآورانه ۰/۵۰ انحراف استاندارد افزایش خواهد یافت.

نتایج پژوهش با یافته‌های پورزار و رحیمی (۱۳۹۵) و حدتی‌روحانی و همکاران (۱۳۹۵) در قدرت رقابتی و نقش آن در تغییر رفتار همسوست. انعطاف‌پذیری، رویکرد اساسی به مدیریت عدم

اطمینان محیطی است. انعطاف‌پذیری به منزله قابلیت پویا به واکنش فعال به محیط رقابتی در حال تغییر

تصور شده که ممکن است مزیت رقابتی پایدار برای معلمان به وجود آورد. معلمان انعطاف‌پذیر به عنوان عامل حیاتی موقیت برای مقابله با برخی عدم انعطاف‌پذیریهای سازمانی و تضمین رقابت سازمانی در

محیطهای چالش‌برانگیز ظاهر می‌شوند (بلتران مارتین و همکاران، ۲۰۰۸؛ به نقل از پورزار و رحیمی،

۱۳۹۵).

نقش میانجی انعطاف‌پذیری میان خوش‌بینی و رفتار نوآورانه، همچنین نقش میانجی انعطاف‌پذیری میان سرزندگی و رفتار نوآورانه مورد بررسی قرار گرفته و مشخص شده است که انعطاف‌پذیری نقش

میانجی در میان هر دو مدل دارد. در مجموع، افراد انعطاف‌پذیر، ویژگیهایی دارند که واقعیت‌های زندگی را به سهولت می‌پذیرند و ایمان دارند که زندگی پر معناست، این باور معمولاً از طریق ارزشهای آنها حمایت

می‌شود. در ضمن آنان دارای تواناییهای چشمگیری برای وفق دادن سریع خود با تغییرات بزرگ‌اند. معلمان در برابر سختیهای مقاوم و دارای قدرت تطبیق با وقایع و رویدادهای زندگی و سازمانی اند و با چالش‌ها مقابله می‌کنند. در رویارویی با چالشها به تغییر و نوآوری می‌اندیشنند و این تغییر به رفتار

نوآورانه معلمان می‌انجامد و قدرت رقابت سازمان آموزش و پرورش را افزایش می‌دهد.

سازمان آموزش و پرورش باید از حداکثر ظرفیت نیروی انسانی موجود به سمت رفتارهای نوآورانه استفاده کند تا شاهد جامعه‌ای پویا و در حال پیشرفت باشیم و بتوانیم با دیگر کشورها رقابت کنیم و

این امکان فقط در توجه به متغیرهای تأثیرگذار در این زمینه فراهم می‌شود. نتایج این پژوهش نشان داد که خوش‌بینی، سرزندگی و انعطاف‌پذیری معلمان سه متغیر اثرگذار در این زمینه‌اند. همچنین

انعطاف‌پذیری نقش میانجی خوش‌بینی و سرزندگی در رفتار نوآورانه را دارد. در هر صورت معلمان

برای امرار معاش خود و خانواده و نگریستن به خود به عنوان فردی مفید برای جامعه، باید مشغول به کار باشند و اگر این کار کردن از روی اجبار و به شکلی تکراری و یکنواخت باشد سبب آسیب دیدن افراد از نظر روحی و جسمی در درازمدت و ابتلا به بیماریهای گوناگون می‌شود. معلمان با رفتار یکنواخت برای دانش آموزان کسل‌کننده‌اند و سبب رکود تحصیلی دانش آموزان می‌شوند. نگرش جامعه نیز نسبت به معلمان دارای رفتار یکنواخت بدین می‌شود. در حال حاضر که رسانه‌های پیشرفته هر روز با تبلیغات برای جذب دانش آموزان تلاش می‌کنند و دانش خود را با کمترین هزینه در اختیار دانش آموزان قرار می‌دهند، معلمان هم باید از آنها عقب نمانند و در پی رفتار نوآورانه باشند. با توجه به اینکه انعطاف‌پذیری و خوشبینی آموزش‌پذیرند، بهتر است آموزش و پرورش این مؤلفه‌ها را به معلمان آموزش دهد. آموزش و پرورش می‌تواند با توانمندسازی معلمان از طریق آموزش این متغیرها در جهت ایجاد رفتار نوآورانه به معلمان کمکی شایان توجه بکند و انگیزه پیشرفت را در آنها بوجود آورد.

منابع

REFERENCES

- اسدی‌هریس، اسدآ... (۱۳۹۵). خوشبینی، شفافیت، آیده‌گرایی و عمل‌گرایی کلید موفقیت. دو ماهنامه مهندسی مدیریت، ۹(۶۶)، ۷۵-۹.
- افشاری، ایرج و انعامی، مسعود. (۱۳۸۵). بررسی تأثیر آموزش ضمن خدمت بر نوآوری سازمانی کارکنان اداری دانشگاه رازی کرمانشاه. طرح پژوهشی دانشگاه رازی کرمانشاه.
- باندلا، پراسانارائو. (۲۰۰۸). گامی برای شاد زیستن، ترجمه الناز پرویز (۱۳۸۷). تهران: انتشارات استاندارد.
- بخشی، نگین و فولادچنگ، محبوبه. (۱۳۹۷). رابطه جو مدرسه و تاب‌آوری تحصیلی: نقش واسطه‌ای سرزنشگی تحصیلی. *فصلنامه مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۵(۳۰)، ۸۰-۵۱.
- باری نوکاشتی، صغیری؛ بنی‌مهد، بهمن و یعقوب‌نژاد، احمد. (۱۳۹۷). انعطاف‌پذیری حسابداری و خوشبینی مدیران: آزمون تئوری اختیارات مدیریتی. *فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت*، ۱۱(۳۷)، ۱-۱۴.
- برنا، بیتا، رهبری‌منش، کمال و نحریر، حانیه. (۱۳۹۲). تأثیر محیط بر سرزنشگی افراد. همایش ملی معماری و شهرسازی انسان‌گرا، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین.
- پورزارع، هدی و رحیمی، فرج‌الله. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر انعطاف‌پذیری منابع انسانی بر مزیت رقابتی. *فصلنامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی دانشگاه جامع امام حسین(ع)*، ۱(۳)، ۱-۲۶.
- حجازی، الهه و امینی‌پور، شیما. (۱۳۹۳). رابطه میان خوشبینی آموزشی و راهبردهای خودمدیریتی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۱۳(۵۴)، ۳۰-۴۴.
- حق‌گویان، زلفا و محمدی حسینی‌نژاد، ملیحه. (۱۳۹۵). بررسی وضعیت نشاط در کارکنان بانک‌های خصوصی استان قم. *دوفصلنامه پژوهش‌های روان‌شناختی در مدیریت*، ۲(۱)، ۶۱-۹۰.
- خسروی، حسین. (۱۳۹۷). نقش سرمایه روان‌شناختی در رفتار نوآورانه با توجه به میانجیگری نشاط کاری معلمان ابتدایی شهر بیرجند. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی*، دانشگاه بیرجند.
- دلان‌نصیری، سمانه؛ احمدی، عبادا... و برزگر، مجید. (۱۳۹۱). رابطه خلاقیت و نوآوری با رضایت شغلی در شاغلان صنایع دستی شیراز. *ابتكار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۲(۳)، ۱۶۹-۴۰.
- دینر، اد و بیسوواس-داینر، رابرت. (۲۰۰۸). شادی ثروت بیکران روان‌شناختی، ترجمه حسن عبدالزاده، طاهره محبوبی و معصومه باقرپور (۱۳۹۱). تهران: آدین‌مهر.
- رحیمی، فاطمه؛ عرضی، حمیدرضا؛ نوری، ابوالقاسم و نامداری، کورش. (۱۳۹۱). رابطه سرمایه روان‌شناختی در محیط کار کارکنان با شور و شوق کاری آثار در سازمان. *فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی*، ۴(۱۲)، ۹-۳۰.
- ساعتچی، محمود؛ کامکاری، کامبیز و عسکریان، مهناز. (۱۳۸۹). آزمونهای روان‌شناختی. تهران: نشر ویرايش.
- سام خامانیان، محمدربيع. (۱۳۸۴). خلاقیت و نوآوری در سازمان آموزشی: مفاهیم، نظریه‌ها، تکنیک‌ها و سنجش. تهران: اسپند‌هنر.
- سلطانی‌بناندی، الهام؛ خضری‌مقدم، نوشیروان و بنی‌اسدی، حسن. (۱۳۹۶). کنکاش در سازه‌های روان‌شناسی مثبت‌نگر: پیش‌بینی سرزنشگی تحصیلی براساس معنای زندگی. دوماهنامه علمی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۱۰(۴)، ۷۷۸-۷۲۸.
- سلیگمن، مارتین. (۲۰۰۲). شادمانی درونی: روان‌شناسی مثبت‌گرا در خدمت خشنودی پایدار، ترجمه مصطفی تبریزی، رامین کریمی و علی نیلوفری (۱۳۹۲). تهران: دانڑه.
- علیرضایی، ابوتراب و تولایی، روح‌الله. (۱۳۸۷). راهکارهای تقویت نوآوری و شکوفایی در سازمان. *فصلنامه مدیریت و منابع انسانی در صنعت نفت*، ۲(۳)، ۶۷-۹۶.
- فرج‌بور، نیلوفر؛ پورشافعی، هادی و ابراهیمی، کلثوم. (۱۳۹۵). رابطه معنی‌داری زندگی، خوشبینی و تاب‌آوری با رضایت

- شغلی در معلمان شهر لامرد. *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*, ۲(۲)، ۳۱۷-۳۳۰.
- قدمپور، عزت‌الله و بیرانوند، کبری. (۱۳۹۶). اثر آموزش معنادرمانی بر شادکامی و سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان. *فصلنامه تازه‌های علوم شناختی*, ۱۹(۴)، ۴۳-۵۶.
- قنبیری طلب، محمد و فولادچنگ، محبوبه. (۱۳۹۴). رابطه بین تاب‌آوری و نشاط ذهنی با استعداد اعتماد دانشجویان. *فصلنامه اعتمادپژوهی سوء مصرف مواد*, ۹(۳۴)، ۹-۲۲.
- کریمی‌پور، مهناز. (۱۳۹۴). خوشبینی علمی معلمان و رابطه آن با اثربخشی مدارس دوره متوسطه دوم شهر بیرون. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بیرون.
- لوتانز، فرد؛ آولی، بروس جی. و یوسف، کارولین ام. (۲۰۰۷). سرمایه روان‌شناختی سازمان: تحولی در مزیت رقابتی سرمایه انسانی، ترجمه عبدالرسول جمشیدیان و محمد فروهر (۱۳۹۲). تهران: ناشر آییث.
- محجی‌نورالدین‌وند، محمدحسین؛ شهنه‌ییلاقی، منیجه و شریفی، حسن‌پاشا. (۱۳۹۳). رابطه سرمایه روان‌شناختی (امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی) با هدف‌های پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانشجویان سال اول. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*, ۱۱(۱۳)، ۶۱-۷۹.
- مرادی، گلنما و کریمیان‌پور، بختیار. (۱۳۹۵). پیش‌بینی تعهد به تغییر بر اساس سرمایه روان‌شناختی و مؤلفه‌های آن در بین معلمان شهر جوانرود. *اوین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم تربیتی و روان‌شناسی و مطالعات اجتماعی ایران، قم، دبیرخانه دائمی کنفرانس*.
- مهدهی‌پور، اکرم و ابوالمعالی، خدیجه. (۱۳۹۴). پیش‌بینی خلاقیت بر اساس سرمایه اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی. *اوین کنگره علمی پژوهشی سراسری توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی، جامعه‌شناسی و علوم فرهنگی اجتماعی ایران، تهران، انجمن علمی توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین*.
- نائیجی، محمدجواد و اسفندیاری، زینب. (۱۳۹۴). تأثیر اعتمادی نفس بیش از حد و خوشبینی بر تصمیم به شروع فعالیتهای نوآورانه؛ نقش میانجی ادراک از خطر. *توسعه کارآفرینی*, ۱(۳)، ۵۳۱-۵۵۰.
- نجف‌آبادی، نرگس‌مهردی و نصراصفهانی، علی. (۱۳۹۲). سنجش میزان سرمایه روان‌شناختی مدیران شعب بانک ملی شهر اصفهان و مدل سازی ارتباط آن با رفتارهای شهروندی سازمانی. *نخستین کنفرانس ملی توسعه مدیریت پولی و بانکی، تهران، دبیرخانه دائمی کنفرانس توسعه مدیریت پولی و بانکی*.
- وحدتی روحانی، سیدمههدی؛ نوری‌اول جهان، مجید و صادقی نائینی‌پور، فائزه. (۱۳۹۵). نقش رفتار سازمانی مثبت در نگرش به تغییر سازمانی در دانشگاه علوم پزشکی مشهد. *کنفرانس بین‌المللی مدیریت و حسابداری، تهران، موسسه آموزش عالی صالحان*.
- ویسکرمی، حسنعلی و یوسفوند، لیلا. (۱۳۹۷). بررسی نقش سرزندگی تحصیلی و شادکامی در پیش‌بینی خلاقیت دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. *پژوهش در آموزش علوم پزشکی*, ۱۰(۲)، ۲۸-۳۷.
- هاشمی، شهناز و ملایی‌نژاد، اعظم. (۱۳۸۹). تحلیل محتوا طرح‌های برگزیده و نوآورانه اوین همایش نوآوری‌های آموزشی. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*, ۹(۴)، ۱۲۶-۱۴۹.

Jena, L. K., & Memon, N. Z. (2018). Does workplace flexibility usher innovation? A moderated mediation model on the enablers of innovative workplace behavior. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 19(1), 5-17.

Kanter, R. M. (1988). When a thousand flowers bloom: Structural, collective and social conditions for innovation in organization. *Research in Organizational Behavior*, 10, 169-211.

Lorenz, T., Beer, C., Pütz, J., & Heinitz, K. (2016). Measuring psychological capital: Construction and validation of the compound PsyCap Scale (CPC-12). *PLoS ONE*, 11(4), e0152892.

Luthans, F., Youssef, C. M., & Avolio, B. J. (2007). *Psychological capital: Developing the human competitive edge*. Oxford University Press.

- Rego, A., Cunha, M. P. E., Reis Júnior, D., Anastácio, C., & Savagnago, M. (2018). The optimism-pessimism ratio as predictor of employee creativity: The promise of duality. *European Journal of Innovation Management*, 21(3), 423-442.
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *The American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1994). Determinants of innovative behavior: A path model of individual innovation in the workplace. *The Academy of Management Journal*, 37(3), 580-607.
- Shirom, A. (2004). Feeling vigorous at work? The construct of vigor and the study of positive affect in organizations. In P. L. Perrewe, & D. C. Ganster (Eds.), *Research in occupational stress and well-being, Vol. 3: Emotional and physiological processes and positive intervention strategies* (pp. 135-164). Oxford Elsevier.
- Souri, H., & Hasanirad, T. (2011). Relationship between resilience, optimism and psychological well-being in students of medicine. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 1541-1544.